

2015:233

ANTI-KVARISK MEDVERKAN

VÄSTRA RYDS KYRKA

NY TAKTÄCKNING

VÄSTRA RYDS KYRKA
VÄSTRA RYDS SOCKEN
YDRE KOMMUN
ÖSTERGÖTLANDS LÄN

ANITA LÖFGREN EK

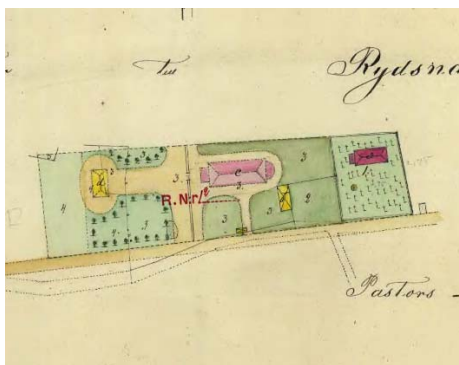

Bakgrund

Basfakta om objektet

Beskrivning och historik

Västra Ryds kyrka uppfördes 1882 efter ritningar av arkitekt Albert Törnqvist med Adrian Pettersson som byggmästare. Den ersatte en medeltida kyrka som låg något längre åt öster. Nya kyrkan har ett rektangulärt långhus med femsidig sakristia i öster och torn i väster. Stommen är av gråsten, fasaderna är spritputsade i vitt och långhusets sadeltak är plåttäckt. Tornspiran är kopparklädd. Stilmässigt är kyrkan en tidstypisk blandning av nyklassicism med inslag i nygotik. Interiören är välbevarad och kännetecknas av ett panelklätt tredingstak uppbyggt av gjutjärnspelare som delar in långhuset i tre skepp. De öppna bänkarna, predikstolen, altarpopsatsen, altarringen och orgelläktaren tillhör den ursprungliga inredningen.

T v: Karta från 1875 som visar den nya kyrkans läge i förhållande till den medeltida kyrkan. Den senare ligger på dåvarande kyrkogården som är markerad med gravkors. Lantmäteriet akt nr 05-VRY-79. T h: Flygbild över kyrkomiljön i Västra Ryd från söder 1957. Foto i Östergötlands museums samlingar.

Västra Ryds kyrka, exteriör och interiör. Foto Östergötlands museum 2006.

Tidigare kända renoveringsarbeten

År 1971 lades taket om på kyrkans södra sida, samt sakristian, med galvaniserad plåt i likhet med den norra sidan. 1988 fick man tillstånd att isolera vinden med lösull. 1993 lades den nuvarande kopparplåten på tornspiran. 2008 putslagades

fasaderna och avfärgades. Fönster och portar målades om. Fyra nya stuprör med skarpa böjar monterades på kyrkans södra sida.

Kulturhistorisk bedömning

Kyrkan är representativ för det sena 1800-talets kyrkobyggnader där det nyklassicistiska formspråket kombineras med nygotiska inslag. Dess väl tilltagna storlek vittnar om socknens befolkningstillväxt. Den välbevarade exteriören karaktäriseras av de vita putsade fasaderna med avtrappade rundbågiga öppningar, plåttäckt sadeltak, symmetriskt placerade fönster med gjutjärnsspröjsning, portalernas och tornets trekantsgavlar. Det treskeppiga långhuset är en ovanlig planform bland Östergötlands landsbygdskyrkor. Även interiören har bevarat sin ursprungliga karaktär väl.

Kyrkan är skyddad enligt 4 kap Kulturmiljölagen.

Basfakta om projektet

Fastighetsägare/beställare

Ydre pastorat, Ydregatan 19, 570 60 Ydre.

Bidrag

Kyrkoantikvarisk ersättning.

Tillstånd från länsstyrelsen

Tillstånd enligt kulturmiljölagen till nytt tak på Västra Ryds kyrka, 2015-02-05 dnr 433-263-15.

Tidsperiod

Januari – november 2015.

Problembild / skadebild

Det har varit bekymmer med isbildning vid takfoten.

Målsättning med projektet

Motverka isbildning vid takfoten genom en ändrad takkonstruktion.

Arbetsbeskrivning

Beskrivning. Omläggning yttertaket över långskeppet samt komplettering av isolering på vinden. Västra Ryds kyrka, Rydsnäs, Ydre kommun. Ekerå Byggkonsult AB.

Resultat

Genomförda arbeten

Innan arbetet påbörjades gjordes en intäckning av bl a begravningsvapnen och medeltida skulpturer.

I det ursprungliga förslaget skulle takkonstruktionen luftas genom en speciellnock. Detta godkändes inte av länsstyrelsen, utannocken utfördes på traditionellt sätt. När det gäller vindsisoleringen valde man att inte ytterligare isolera ovanpå tredingstaket. På vinden övergår tredingstaket genom ett horisontellt väggparti i en vågrät del närmast ytterväggen (se ritning i bilaga). Tidigare var både den vertikala och den horisontella delen isolerade. Nu valde man att isolera den horisontella delen ytterligare.

Tidigare vindsisolering. Foto mot västväggen.

Det äldre plåttaket har rivits av, rötskador har åtgärdats med panel lik den befintliga, ny underlagspapp och uppregling av det nya taket för att få en luftad konstruktion. Ny plåt har lagts som dubbelfalsad skivtäckning med parallella hakfalsar, plåtformat ca 600x1600 mm. Plåten är 0,6 mm varmförzinkad plåt, som kommer att målas efter lämplig tid. Hängrännor vid nord- och sydportalens överbyggnad har ersatts med fotrännor. Övriga taket hade fotrännor även tidigare. Uppreglingen av det nya taket gör att det bildas ett avstånd mellan takplåt och takfot. Det täcks till största delen genom en hängande plåt med samma vinkel som fotrännan. Vid slutbesiktningen visade det sig att detta inte var tillräckligt vid sakristian öster om koret. Där har nu takfoten kompletterats med en hyvlad bräda som målats in i fasadfärg. På kyrkans norra sida har de äldre stuprören bytts ut

mot fyra nya i varmförzinkad plåt med skarpa böjar. Kupolgaller har lagts över vattenavledningens cementholkar.

Västra Ryds kyrka. Ställningsarbete.

Befintligt tak på sakristian.

Befintlig takplåt på långhuset.

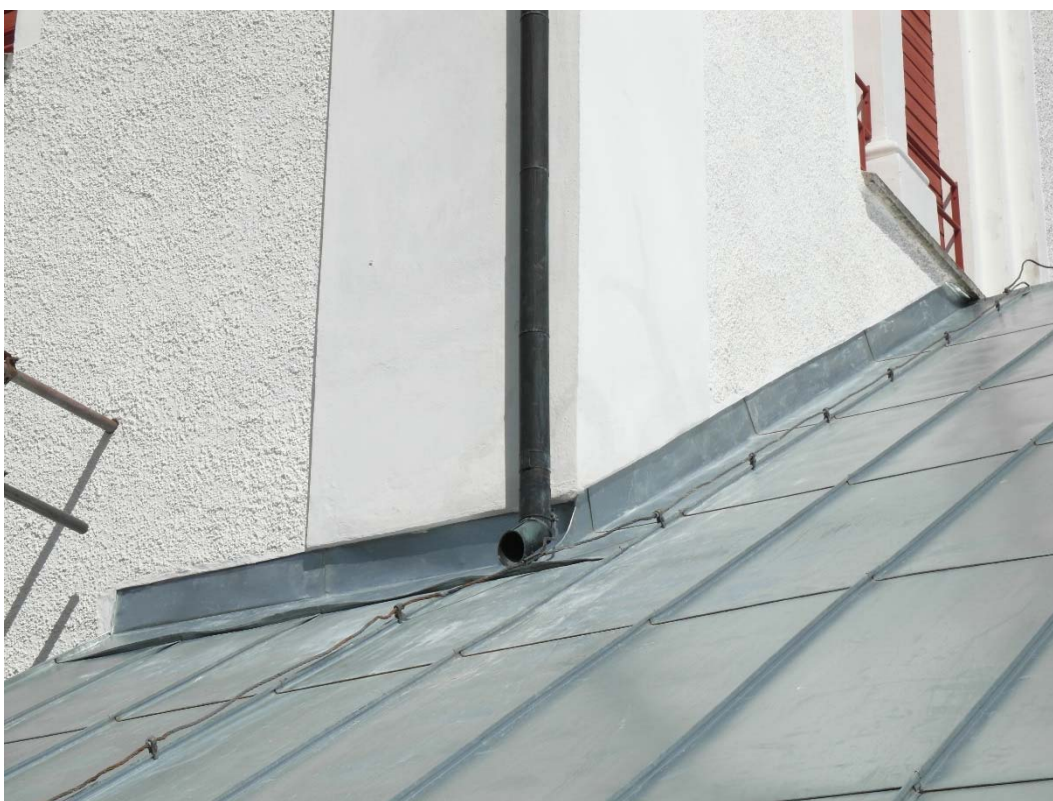

Läktning för det nya taket pågår.

Det nya taket ökade på den totala höjden och mellanrummet täcktes med en plåt som fick samma vinkel som fotrännan.

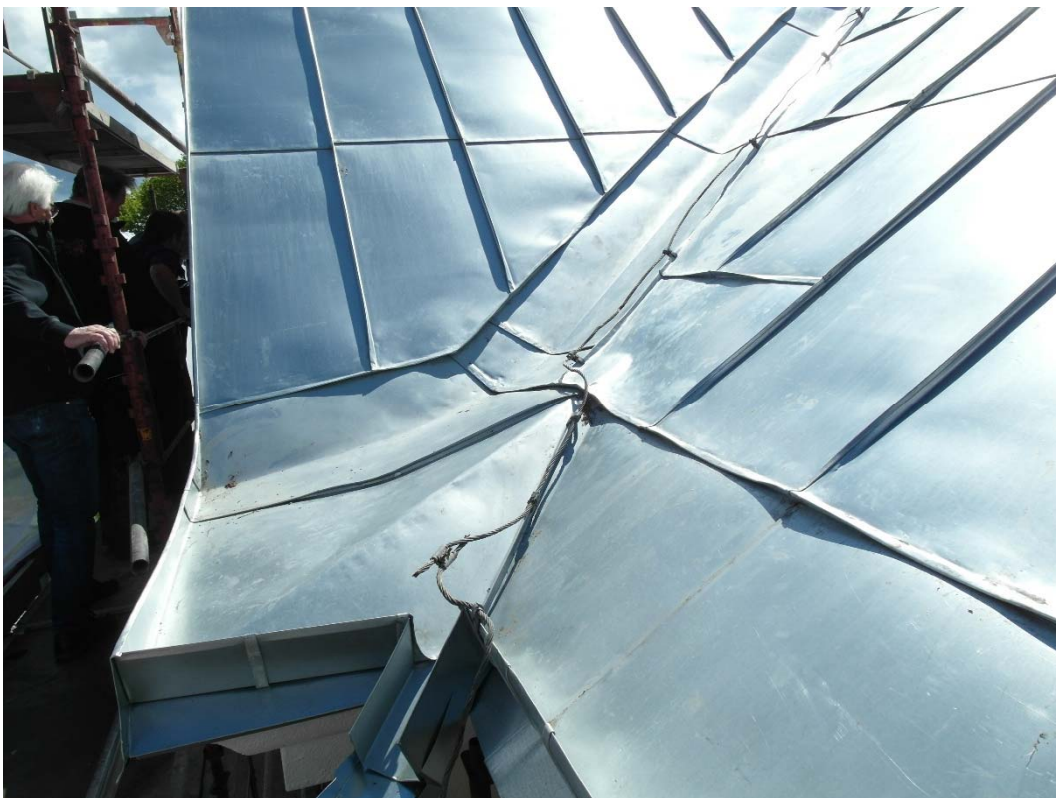
Återstående arbete är att måla den gamla takfotsbrädan under långhusets takfall. Ursprungligen var det tänkt att lämna den omålad, då den inte var målad tidigare. När ställningarna togs ner visade det sig att den var mer synlig nu när takplåten låg högre och brädan behöver målas.

Nylagt tak på södra takfallet.

Gavelfrontonerna över sidoingångarna hade tidigare hängrännor.

I samband med att taket höjdes ändrades avrinningen vid gavelfrontonerna från hängränna till fotränna.

Granskning av springan som blivit mellan plåt och takfot i samband med att taket har höjts.

T v: En hyvlad bräda täcker den tidigare springan under plåtkanten. Takfotens utseende har ändrats något, men ger ett mer genomarbetat intryck. T h: Cementholkarna täcks med kupolgaller. På norra sidan sitter nytillverkade stuprör.

Uppföljning

Eventuella avvikelser från länsstyrelsens beslut

-

Byggnadshistoriska iakttagelser eller erfarenheter gjorda under arbetet

Valet av plåt diskuterades vid flera tillfällen och både Rheinzink och aluzink rekommenderades från antikvariskt håll, framför allt med tanke på hur osäker målning av varmgalvaniserad plåt är p g a ändrad skyddsbehandling av plåten. Beställare och plåtentreprenör var dock eniga om en läggning med varmförzinkad plåt.

Under senare år har det diskuterats hur lämpligt det är med isolering av kyrkvindar. När isoleringarna i allmänhet gjordes var det under en period som många kyrkor i princip var ständigt uppvärmda. I dag är förhållandena ofta en betydligt lägre temperatur i kyrkorummet med höjning vid förrättningar, ibland mycket sällan. Med tanke på detta kan man ifrågasätta en utökning av vindsisoleringen i Västra Ryds kyrka. Enligt uppgift används dock kyrkan ofta och det kan motivera att man har en välisolerad vind. Diskussioner fördes också om lämpligheten att låta isoleringen gå ända längst ut i takfoten, eftersom det kan motverka luftning av takfoten. Takstolarnas nedre del är genom isoleringen dolda för inspektion och eftersom förhållandena på vinden har ändrats genom bl a utökad isolering är det viktigt att mäta klimatet på vinden.

Begravningsvapnen i Västra Ryd är nykonserverade och det bedömdes att kunnig personal inom kyrkans förvaltning kunde göra en skyddsintäckning.

Vindsluckan vid orgelläktaren försågs med ett handtag. Befintlig isolering på vinden utökades. Foto Camilla Jacobsson, Ydre pastorat.

Godkännande/slutbesiktning

Arbetet kan godkännas ur antikvarisk synpunkt.

Medverkande i projektet**Entreprenörer**

Byggnads AB Jarledal Svensson, Kisa och Björkfors Plåt AB, Rimforsa. Håkan Ekerå, Ekerå Byggkonsult AB, Rimforsa.

Antikvarisk medverkan

Östergötlands museum genom antikvarie Anita Löfgren Ek.

Övrigt

Antikvariska kontroller / besiktningar

2014-06-11 diskuterades planerna för takomläggning och vindsisolering på plats. Detta låg bl a till grund för senare ansökan till länsstyrelsen.

2015-01-12, 2015-02-26, 2015-03-31, 2015-05-21, 2015-06-15 och 2015-11-16.

Fotodokumentation

Digital fotodokumentation förvaras på Östergötlands museum. Foto där inget annat anges: Anita Löfgren Ek, Östergötlands museum 2014 och 2015.

Källor

Östergötlands länsmuseum. Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift 2006. Västra Ryd kyrka.

Östergötlands museums topografiska arkiv.

Övrigt

Till ärendet hör byggmötesprotokoll och mailkonversation.

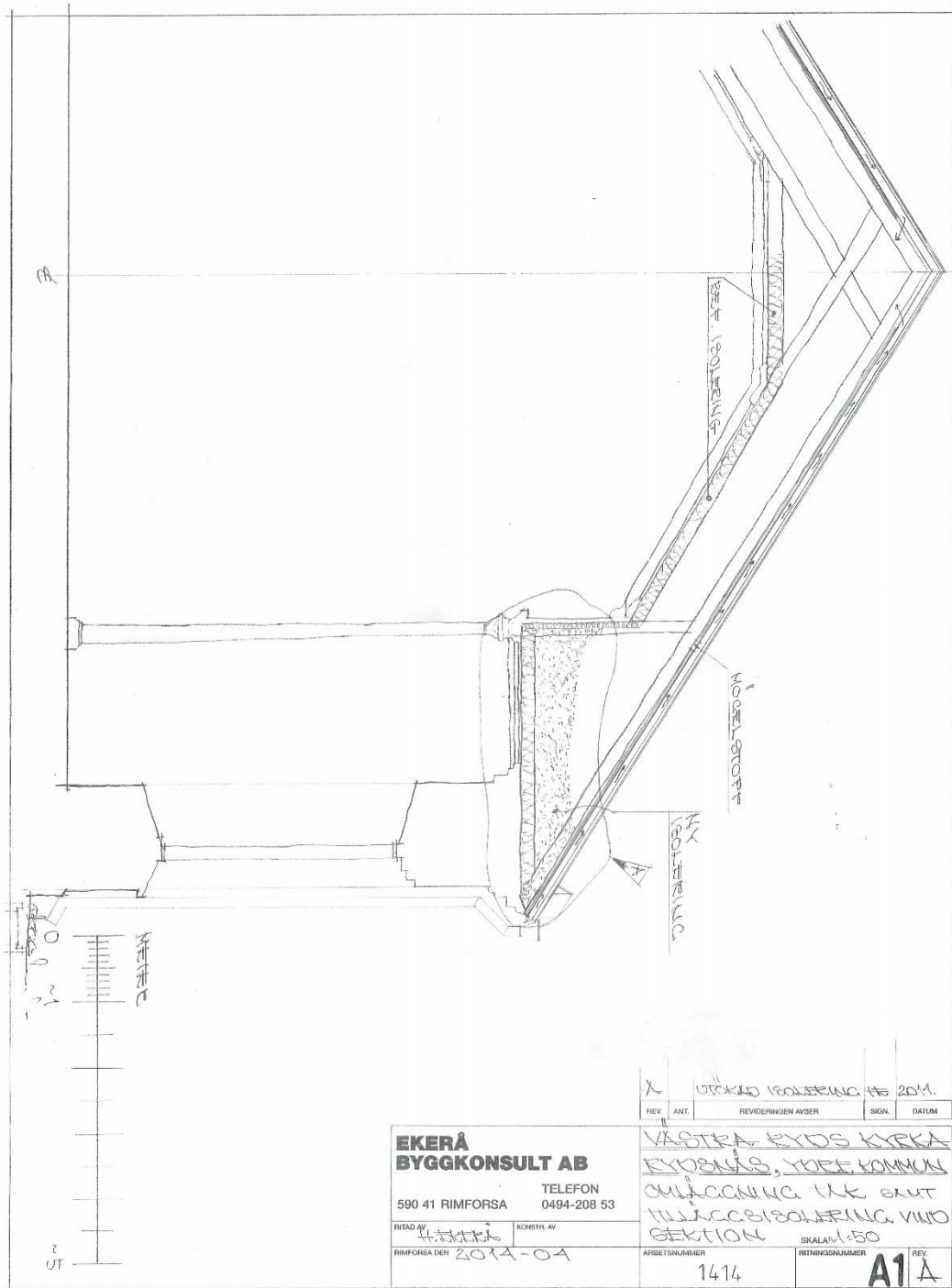
Bilaga: Reviderad ritning för omläggning tak samt tilläggsisolering vind.

Tekniska uppgifter

Lokal	Västra Ryds kyrka
Socken/stad	Västra Ryds socken
Kommun	Ydre kommun
Län och landskap	Östergötland
Ekonomiska kartans blad	075 12 (7F 1c Västra Ryd)
Typ av uppdrag	Antikvarisk medverkan
Öm dnr	19/15
Öm projektnr	510831
Lst dnr	433-263-15
Uppdragsgivare	Ydre pastorat
Bidrag	Kyrkoantikvarisk ersättning
Byggnadsantikvarie	Anita Löfgren Ek
Foto	Östergötlands museum
Fältarbetstid	

Dokumentationsmaterial förvaras på Östergötlands museum.

Bilaga:
Reviderad ritning för omläggning tak samt tilläggsisolering vind.

X	ÖKAD ISOLERING 16 2014			
REVIS	ANT.	REVIDERINGEN AVSER	SIGN.	DATUM

EKERÅ BYGGKONSULT AB		TELEFON 0494-208 53	
590 41 RIMFORSA			
RITAD AV H. S. S. S.	KONSTR. AV	VÄSTRA EYDS KYRKA EYDSBYGGS, TORP KOMMUN OMLÄGGNING TAK SMT TILLÄGGSISOLERING VIND SEKTION	
RIMFORSA DEN 2014-04	ARBETSNUMMER 1414	SKALAN 1:50	REV. A1

2015:233